

Sosiaali- ja terveysministeriö
Tasa-arvoyksikkö
12.2.2020

Monimuotoiset perheet -verkoston lausunto hallituksen tasa-arvo-ohjelman luonnoksesta

Tasa-arvo-ohjelman luonnos on kattava ja monipuolinen ja siinä on erinomaisesti huomioitu intersektionaalinen näkemys sekä tasa-arvo-ongelmien syissä että niihin hahmotetuissa ratkaisuissa.

Ohjelman erityiset huomion alueet, työelämän ja perheiden tasa-arvo, ovat hyvin valittuja ja tarkoituksenmukaisia. Perheiden monimuotoisuus näkyy ohjelmassa useissa relevanteissa kohdissa.

Konkreettisten toimenpide-ehdotusten osalta näyttää kuitenkin valitettavasti siltä, että perheiden monimuotoisuutta huomioivat toimenpiteet eivät ole läpäisseet ohjelman seula. Lisäksi myös tilannekuvien osalta ainoa kappale, jossa perheiden monimuotoisuutta konkreettisesti käsitellään, tyypistyy perhemuotojen luetteloinnista lisäksi huomioon siitä, että köyhyys on yleistä yksinhuoltajaperheissä.

Alla esitämme konkreettisia ehdotuksia, joiden myötä perheiden monimuotoisuus näkyisi myös ohjelman toimenpiteiden ja toteutuksen tasolla.

Johdanto

Etenkin sosiaaliturvan uudistus, mutta myös sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistaminen edellyttävät lähtökohdaksi perheiden ja elämäntilanteiden monimuotoisuuden huomioimista, jonka tulee olla keskeinen näkökulma myös sukupuolten tasa-arvoa tukevien ratkaisujen löytämisessä.

Työelämän ja päätöksenteon tasa-arvo

Tästä aivan olennaisella tavalla perheiden monimuotoisuutta koskevasta luvusta puuttuu kokonaan tämä näkökulma. Kun puhutaan esimerkiksi työllisyysasteen nostamisesta tai palkkaeroista, olisi nähtävä, että perhetilanne vaikuttaa olennaisesti siihen, kuinka työllistyminen on ylipäänsä mahdollista tai kannattavaa. Tähän liittyy myös sosiaaliturvan kannustinloukkujen purkaminen.

Esimerkiksi yhden vanhemman perheiden työttömyysprosentti on yli kaksinkertainen kahden vanhemman perheisiin nähden – mikä johtuu suurelta osin siitä, ettei työn vastaanottaminen ole mahdollista tai kannattavaa. Tähän syitä ovat esimerkiksi puutteet vuoropäivähoidon saatavuudessa, päivähoitomaksut, pienten koululaisten vuorohoidon puuttuminen sekä

sosiaaliturvajärjestelmän ennustamattomuus. Yhden vanhemman perheissä sosiaaliturvan tasoa olisi nostettava lapsiperheköyhyyden vähentämiseksi.

Maahanmuuttajataustaiset vanhemmat, jotka elävät joko maahanmuuttajaperheissä tai kahden kulttuurin perheissä, kohtaavat sekä rekrytointisyrjintää että rasismia työelämässä. Tämä vähentää heidän työllistymismahdollisuuksiaan ja lisää siltä osin myös lapsiperheköyhyyden riskiä näissä perheissä. Erityisen haastava tilanne on maahanmuuttajataustaisilla miehillä sekä sellaisilla maahanmuuttajataustaisilla naisilla, joilla ei ole riittävää kielitaitoa.

Kun puhutaan sukupuolittuneesta työllisyydestä, nämä aspektit on tärkeä ottaa huomioon. Konkreettisiin toimenpide-ehdotuksiin voisi tältä osin lisätä esimerkiksi seuraavia:

- Ehkäistään perhemuotoon sekä etniseen taustaan liittyvää rekrytointisyrjintää. Kehitetään ja lisätään anonyymin rekrytointin kokeiluja. Puretaan rasismia työmarkkinoilla.
- Puretaan etenkin yhden vanhemman perheisiin ja useampilapsisiin perheisiin kohdistuvia kannustinloukkuja sosiaaliturvan uudistuksessa.

Työn ja yksityiselämän yhdistäminen ja hoivan tasapuolinen jakautuminen

Tämä luku on erinomainen ja pitää sisällään lukuisia tärkeitä huomioita. Kuitenkaan toimenpideosiossa ei ole riittäviä toimenpiteitä, jotka vastaisivat tilannekuvaan kirjattuja haasteita. Esimerkiksi toimenpiteet, joilla ihmisiä tuetaan kohti haluamaansa lapsimäärää, puuttuvat tästä osiosta kokonaan.

Kun puhutaan työn ja yksityiselämän yhdistämisestä, tulisi puhua myös miesten perheellistymisen tukemisesta. Tämä näkökulma loistaa poissaolollaan koko tasa-arvo-ohjelmasta. Perheellistymisestä puhutaan sukupuolineutraalisti tai raskaussyrjintään johtavana tekijänä. Kun viimeaikaiset tutkimukset kuitenkin vahvasti osoittavat, että nimenomaan vähäisen koulutuksen saaneet miehet ovat suurin ryhmä, joka uhkaa jäädä kokonaan lapsettomaksi, pitäisi perheellistymisen tukemiseen panostaa nimenomaan myös mieserityisillä toimenpiteillä.

Osion olemassa olevat toimenpide-ehdotukset ovat erinomaisia. Niihin voisi kuitenkin olla paikallaan lisätä esimerkiksi seuraavia:

- Toteutetaan selvitys miesten perheellistymisen esteistä ja siihen liittyvistä toimenpiteistä
- Selvitetään mahdollisuutta ei-kaupallisen sijaissynnytyksen sallimiseksi erikseen määriteltävissä tilanteissa (tämä on myös hallitusohjelmassa)
- Lisätään julkisten hedelmöityshoitoklinikoiden resursseja ja parannetaan hedelmöityshoitosten saatavuutta

- Säädetään hedelmöityshoitoihin liittyvät pakolliset työstä poissaolot palkallisiksi vapaiksi

Lisäksi tasa-arvoista vuorovanhemmuetta koskevassa toimenpideehdotuksessa tulisi olla maininta myös siitä, että mahdollistetaan lapsen asumisen kustannusten tukeminen lapsen molemmissa kodeissa. Tällä hetkellä asumistuen maksaminen vain lapsen kirjoillaolo-osoitteeseen on merkittävä vuoroasumisen mahdollisuuksia vähentävä seikka, joka myös osaltaan lisää oikeudessa ratkaistavien huoltoriitojen määrää.

Varhaiskasvatus ja koulutus

Tässä osiossa olivat erinomaisesti näkyvillä maahanmuuttajataustaisten lasten ja perheiden erityiset haasteet. Samalla pietteillä olisi mielellään nähnyt käsiteltävän myös esimerkiksi yhden vanhemman perheiden lasten tilannetta. Heidän kannaltaan on erityisen tärkeää, että hoivapalvelut huomioisivat paremmin nykyiset työmarkkinat.

Toimenpideehdotukset myös tässä osiossa ovat erittäin kannatettavia. Ne kuitenkin keskittyvät ennen kaikkea muuhun kuin varhaiskasvatukseen, joka on avainasemassa esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten lasten kielitaidon vahvistamisessa sekä yhden vanhemman perheiden lasten yhdenvertaisuuden ja myös vanhemman työssäkäynnin mahdollistajana. Toimenpideosioon voisi tehdä esimerkiksi seuraavia lisäyksiä:

- Vahvistetaan päiväkotikäisten sekä pienten koululaisten vuorohoitoa ja parannetaan sen saatavuutta. Varmistetaan vuorohoidon alueellinen saatavuus.
- Porrastetaan pienten koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan maksuja tulosidonnaisesti ja sisällytetään maksuihin sisarusalennukset.
- Mahdollistetaan kahden äidinkielen kirjaaminen väestörekisteriin. Näin parannetaan opetuksen ja koulutuksen suunnittelun alueellista ennustettavuutta.

Naisiin kohdistuvan lähisuhdeväkivallan vähentäminen

Osion tilannekuva on erinomainen, mutta siitä puuttuvat jälleen erilaisissa perhetilanteissa (maahanmuuttajataustaista perhettä lukuun ottamatta) elävien erityistilanteiden huomioiminen.

Lain lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta uudistuksen (tullut voimaan 1.12.2019) yhteydessä lisättiin huoltajien velvoitteita yhteistoimintaan eron jälkeen. Viime aikoina on kuitenkin ollut julkisuudessaakin lukuisia tapauksia, joissa huoltokiistoihin liittyvät tilanteet ovat kärjistyneet joko lapseen tai toiseen vanhempaan kohdistuvaan väkivaltaan.

Toimenpide-ehdotuksiin tulisivat lisätä seurantatutkimuksen tekeminen lain lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta uudistuksen vaikutuksista vanhempien väliseen yhteistyöhön erityisesti tilanteissa, jossa on ollut väkivallan uhka.

Sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten aseman parantaminen

Tämä on kokonaisuudessaan kiitettävä, tasapainoinen ja erinomainen osio. Hallituksen tavoitteissa mainitaan sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tietoisuuden lisääminen vähemmistöjen kohtaamisesta ja erityistarpeista.

Koulutuksen osalta ohjelman luonnoksesta kuitenkin puuttuu toimenpide-ehdotus ja siten toteutuksen suunnittelu ja seuranta. Samalla kun ammattilaisia koulutetaan (ja mahdollisesti myös uudistetaan opetussuunnitelmia yms), on tällaiseen koulutukseen helppo sisällyttää myös perheiden monimuotoisuudesta ja erilaisista perhetilanteista puhuminen. Monimuotoiset perheet -verkostolta löytyy tästä kokemusta sekä asiantuntemusta, jota tuomme mielellämme ammattilaisten koulutuksen kehittämistyön käyttöön.

Ministeriöiden ehdotukset keskeisiksi uudistuksiksi

Näissä ehdotuksissa perheiden monimuotoisuus sekä myös osin muussa ohjelmassa hyvin näkyvä intersektionaalinen näkökulma loistaa poissaolollaan. Olisi ehkä paikallaan ulottaa monialaista intersektionaalista ja monimuotoisuuden huomioivaa tasa-arvokoulutusta laajemmin ministeriöissä työskenteleville tahoille, jotta nämä näkökulmat näkyisivät myös käytännön työssä ja sen painotuksissa.

Lopuksi

Kaiken kaikkiaan ohjelma on hyvin laadittu ja monipuolinen, näillä lisäehdotuksilla olemme halunneet tuoda konkretiaa siihen, mitä monimuotoisuuden huomioiminen voisi tarkoittaa myös toimenpidetasolla.

Lisätietoja

Anna Moring
Johtava asiantuntija
Monimuotoiset perheet -verkosto
050 3750832, anna.moring@monimuotoisetperheet.fi

Monimuotoiset perheet -verkosto on kymmenen suomalaisen perhejärjestön yhteistyöverkosto, johon kuuluvat Adoptioperheet ry, Familia ry, KÄPY – Lapsikuolemaperheet ry, Lapsettomien yhdistys Simpukka ry, Perhehoitoliitto ry, Sateenkaariperheet ry, Suomen Monikkoperheet ry, Suomen nuoret lesket ry, Suomen Uusperheiden Liitto ry ja Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry.